

OBSAH:

- 1) Cíl oslavy velkého jubilea 1
(Tertio millennio adveniente)
- 2) „Třetí řád“ - karmelitánské společenství laiků 1
Ulrich Dobhan OCD
- 3) Terezie z Lisieux a Panna Maria (1. část) 9
Sestra M. Milada od Spasitele světa OCD
- 4) Jan z Jenštejna - svědek víry i dnes po 600 letech? 14
P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Cíl oslavy velkého jubilea: směřovat k naplnění v Bohu

„*Vlastní oslava velkého jubilea, která proběhne zároveň ve Svaté zemi, v Římě a v místních církvích po celém světě, představuje samostatnou kapitolu. Zvláště v této oslavné fázi je naším cílem velebit Trojici, z níž všechno povstává a k níž všechno směřuje, ve světě a v dějinách. K tomuto tajemství se zaměřují tři roky bezprostřední přípravy: od Krista a skrze Krista, v Duchu svatém, k Otci. V tomto smyslu oslava jubilea zpřítomňuje a zároveň předchází cíl a naplnění života křesťana a církve v trojjediném Bohu.*“

(Jan Pavel II., Tertio millennio adveniente, čl. 55.)

Těmito slovy bych rád uvedl nové číslo časopisu. Omlouvám se za zpoždění při jeho přípravě a přeji Vám hojnost milostí jubilejního roku!

P. Gorazd, O.Carm.

„TŘETÍ ŘÁD“ **- karmelitánské společenství laiků**

Ulrich Dobhan OCD

Poznámka úvodem:

Tento článek byl původně uveřejněn v časopise *Christliche Innerlichkeit* již před více než deseti lety (v roce 1988, 23. ročník, 1. číslo). Otiskujeme jej v překladu sestry Petry od Zmrtvýchvstalého OCD. K plnému pochopení toho, oč autorovi jde, nám může napomoci, když si uvědomíme, že v mnoha

zemích - a vlastně i v terciářských společenstvích jiných řádů u nás - zůstal v posledních desetiletích klasický třetí řád omezený jen na věřící starší generace a na tradiční formy zbožnosti. Proto ten důraz na hledání nových cest. My karmelitáni v Čechách a na Moravě jsme v podstatě po roce 1989 začali vytvářet společenství třetího řádu zcela od začátku a je co do věku i složení mnohem pestřejší. Přestože naše situace je tedy jiná, pokládám článek za zajímavý a velmi podnětný i pro nás. A to je také důvod, proč jej uvádíme celý v jednom čísle časopisu, i když je poměrně rozsáhlý. Ačkoliv autor mluví jen o tereziánském Karmelu, jsou jeho myšlenky cenné samozřejmě pro terciáře vůbec.

I jen letmý pohled na dějiny křesťanského řeholního života ukazuje, že u zrodu některých řádů, jejichž význam v průběhu historie církve až podnes je veliký, stáli laici, tedy ne duchovní. To platí pro oba stále velké řády benediktinů a františkánů, ale také pro řády menší, jako jsou karmelitáni.

Ono malé společenství poustevníků na hoře Karmel, které za svůj vznik vděčí zčásti skupinám poustevníků, tehdy na Západě velmi rozšířeným, a zčásti křížáckému hnutí, bylo tvořeno laiky, což je patrné i na řeholi, sepsané kolem r. 1210. A je otázkou, jestli klerikalizace tohoto společenství, k níž došlo s jeho vyhraněním se kolem r. 1247, byla původnímu zaměření řádu skutečně ku prospěchu. Avšak skutečnost, že původ řádu tkví v prostředí laického, nebyla nikdy zastřena úplně. Důkazem toho je, že v řádu jsou až do naší doby bratři - laici, ale právě tak to dosvědčují i skupiny laiků, které se kolem klášterů vytvářely již velmi záhy (na konci 13. století).¹

V tomto příspěvku bych chtěl nejprve krátce představit dějiny třetího řádu, pak ukázat jeho právní strukturu a zakončit úvahou a načrtnutím perspektiv vzhledem k dnešní době.

I. Historický pohled

1. Všeobecně

Poprvé se v historii název „třetí řád“ objevuje v roce 1221 v listě papeže Innocence III. lombardským humiliátům (jednomu z mnoha tehdy vzniklých žebravých řádů). Svůj klasický ráz a význam však tento název dostal až tehdy, když jej bylo použito pro „řád kajícníků“ sv. Františka z Assisi. Zde se označení „třetí řád“ přesně hodí v několikerém ohledu:

a) protože se skutečně jedná o třetí Františkem založený řád, a sice i co do časové posloupnosti;

1) Zpočátku se jednalo téměř výhradně o ženy. Srov. k tomu: J. Smet, U. Dobhan: Die Karmeliten. Eine Geschichte der Brüder Unserer Lieben Frau vom Berge Karmel, Freiburg 1981, str. 15 - 27.

b) protože tento třetí řád zachovával třetí řeholi (po první pro bratry a druhé pro sestry);

c) protože také vzhledem k zachovávání podstatného bodu řehole, totiž chudoby, stáli členové tohoto třetího řádu - právně vzato - na třetím místě, jak to vysvětluje sv. Bonaventura: „První řád je řád menších bratří, který je zcela přísný a nezná ani společný majetek. Druhý řád je řád sv. Kláry, který se od prvního liší tím, že je sice pro ženy tím nejpřísnějším řádem, ale připouští společné vlastnictví. Třetí řád však byl zřízen pro muže a ženy žijící v manželství a ti, kdo v něm žijí, mají osobní majetek.“² Odtud přechází název „třetí řád“ i na podobná zřízení ostatních žebravých řádů, zvláště dominikánů, ale také augustiniánů a karmelitánů.

Přihlédnutím k tomuto dějinnému vývoji se objasní i vznik druhého označení, totiž „sekulární řád“ (ordo saecularis).³ Kromě společenství bratří a sester, kteří zachovávali první, případně druhou řeholi s oním různým stupněm závazku k chudobě, existovala již záhy také společenství (převážně společenství žen), která žila podle třetí řehole, tedy náležela k třetímu řádu. K odlišení od těchto společně žijících terciářů se pro členy třetího řádu, žijící „ve světě“ (latinsky: in saeculo), prosazoval postupně stále víc název „tertiarii saeculares“, tedy „sekulární terciáři“, resp. „tertius ordo saecularis“ („sekulární třetí řád“), zatímco terciáři žijící ve společenstvích byli „tertiarii regulares“ („řeholní terciáři“). Ti pak vždy platili za „religiosi“, tedy za řeholníky (v nejpřesnějším smyslu slova), neboť jejich řehole byla přizpůsobena požadavkům řeholního života. Sekulární terciáři nikdy nebyli pokládáni za řeholníky - religiosi, nýbrž právě za „saeculares“, osoby „ve světě“.

2. V Karmelu

Okruh terciářů žijících ve světě, tj. podle výše zmíněné terminologie „sekulární třetí řád“, se u karmelitánů, jak se zdá, zpočátku omezoval jen na panny nebo ovdovělé ženy, které skládaly slib naprosté čistoty, poslušnosti a mnohdy také chudoby. Výslovně o nich hovoří Mikuláš V. v bule „Cum nulla“ z 7. 11. 1452, v níž schvaluje třetí řád karmelitánů, který ovšem tehdy, jak už bylo řečeno, zahrnoval pouze ženy, vázané slibem naprosté čistoty.⁴ Teprve v bule Sixta IV. „Dum intenta“ z 28. 11. 1476 se karmelitánům ohledně třetího řádu přiznávaly stejné pravomoci, jaké měli františkáni a dominikáni už dlouhou dobu. V druhé polovině 16. století pak přibýly k třetímu řádu i neprovdané a vdané ženy se slibem čistoty, odpovídající

2) T. Motta Navarro, Tertii Carmelitici Saecularis Ordinis historico-iuridica evolutio, Roma 1960, str. 124n.

3) Tohoto označení užívá u nás kromě sekulárního františkánského řádu i Karmel tereziánské reformy: „Sekulární řád bosých karmelitánů“ (zkráceně: OCDS). - Pozn. red.

4) Navarro, str. 66.

stavu, v němž žily; a konečně začátkem 17. století i muži, kteří právě tak skládali slib čistoty odpovídající jejich stavu. Velký význam měla při tomto vývoji škapulřová zbožnost, zvláště zaslíbení uvedená v bule papeže Jana XXII. („Bulla sabbatina“) z r. 1322, o níž je dnes prokázáno, že není historicky pravá.⁵

3. Historické pozadí

Charakteristickým rysem středověké církve a společnosti, zvláště doby vrcholného středověku (12. - 13. st.), je silná přítomnost mnichů a řádů, kteří výrazně ovlivňovali religiozitu, kulturu a civilizaci, ba až natolik, že to téměř vypadalo, jako by opravdovým a správným křesťanem bylo možné být pouze v klášteře. Odtud pochopíme touhu tehdejších lidí být nějak ve spojení s některým řádem. Vnější význam takového spojení bylo mít nějaký podíl na řeholním oděvu, nebo přání v hábitě určitého řádu zemřít a být v něm pochován, takže řeholní oděv byl pokládán zároveň za „svatební šat“ (Mt 22,11n.). Obměnou věty „mimo církev není spásy“ se v jistém ohledu došlo k ještě zúženějšímu názoru „mimo klášter není spásy“.⁶ V této souvislosti je zajímavý příklad, kterým sv. Bernard z Clairvaux představuje, jak tři stavy v církvi - laici, světští duchovní a mniši - dosáhnou spásy. Objasňuje to obrazem trojího způsobu překonání řeky: brodem (laici), pomocí lodí (světští duchovní), po mostě (mniši). To znamená, že nejjistějším způsobem, jak dosáhnout spásy, je žít ve stavu mnišském.⁷ Je pochopitelné, že i takovéto motivace hrály při úsilí tehdejšího člověka, aby - když už nemohl úplně žít v klášteře - dosáhl s mnišstvím co nejužšího spojení, svou roli.

II. Právní situace

Po vydání nového církevního zákoníku v roce 1983 můžeme dnes prostřednictvím srovnání s kodexem z roku 1917 ještě lépe vystihnout právní strukturu třetího řádu, a vyvodit tak i závěr o jeho podstatě. Církevní právo z roku 1917 chápe pod pojmem „třetí řád“ „sdružení osob, které žijí ve světě a snaží se pod vedením a podle ducha určitého řádu dosáhnout křesťanské dokonalosti způsobem přiměřeným životu ve světě a podle řehole, schválené pro ně Apoštolským stolcem“ (CIC 1917, kán. 702, § 1). A následující čtyři kánony představují jednotlivá ustanovení, která předpisy obecného církevního práva, týkající se sdružení věřících, aplikují na místní společenství třetích řádů.

5) Navarro, str. 133 n.

6) Srov. L. Saggi, La „Bolla Sabbatina“. Ambiente - testo - tempo, Roma 1967, 8.

7) P. Migne, Patrologia latina, sv. 183, str. 634 - 647.

Nový církevní zákoník obsahuje o „třetích řádech“ pouze jeden kánon: „Názvem ‘třetí řády’ nebo jiným vhodným pojmenováním se označují sdružení, jejichž členové žijí ve světě apoštolátním životem a usilují o křesťanskou dokonalost podle ducha některého řeholního společenství pod vyšším vedením téhož společenství“ (CIC 1983, kán. 303).

Často citovaná slova Pia IX., podle nichž je „třetí řád ... opravdovým řádem“, pocházejí z doby, kdy se pojmu „řád“ ještě používalo bez přesného rozlišování.⁸ Teprve církevní zákoník z roku 1917 definuje, co se řádem rozumí. Podle něj řády jsou společenství, v nichž se věřící zavazují veřejným slibem k zachování evangelijních rad (srov. CIC 1917, kán. 487 a 488, 1 a 2). Nové církevní právo zavedlo souhrnný pojem „instituty zasvěceného života“ (srov. CIC 1983, kán. 573 a násl.) a zahrnuje do něj řády a kongregace - jako řeholní společenství (srov. kán. 607 a násl.) - i sekulární společenství (kán. 701 a násl.), jejichž členové nejsou řeholníci, nýbrž laici ve světě.

Třetí řády se mezi instituty zasvěceného života nepočítají, protože přísliby ve třetím řáde nejsou z hlediska církevního práva ani veřejné sliby (to znamená, že terciář nemění svůj stav), ani nezavazují k životu evangelijních rad. Karmelský terciář slibuje, že bude žít „v duchu rad“, tak jak to odpovídá jeho stavu, „ať už je svobodný, ženatý nebo ovdovělý“.¹⁰

V této právní úpravě se projevuje teologie, která se navzdory mnoha vnitřním zápasům vždy vinula dějinami zbožnosti a výrazně se prosadila nyní na posledním koncilu: že povolání k životu ve spojení s Bohem, povolání k úsilí o svatost, není vázáno na řeholní život, že dokonce ani evangelijní rady nejsou jakýmsi vlastnictvím řádů, nýbrž že životem z ducha evangelijních rad mohou žít všichni křesťané.¹¹

V této souvislosti nás koncil upozornil také na to, že i každé rozmanité charisma jednotlivých řádů, tedy spiritualita řádu, má příslušet celé církvi, aby z ní mohli žít i laici a (diecézní) kněží. V úvodu k Řeholi života Sekulárního řádu bosých karmelitánů¹² je vztah mezi řeholním řádem a třetím řádem popsán zcela v duchu tohoto (celo)církevního hlediska. Ono charisma, které řády přijaly - ať už charisma společné všem řádům, tj. charisma života podle evangelijních rad, nebo ono specifické charisma zakladatele - se má stát „společným dědictvím celého Božího lidu“ (odst. 3; srov. LG 44),

8) Srov. Lexikon für Theologie und Kirche - heslo „Orden“.

9) Tak formule příslibu Sekulárního řádu bosých karmelitánů. V profesi terciářů karmelitánů tomu věcně odpovídají slova: „zavazují se následovat Ježíše Krista“. - Pozn. red.

10) Řehole života Sekulárního řádu bosých karmelitánů, čl. 12.

11) Srov. kapitolu o všeobecném povolání ke svatosti konstituce o církvi Lumen gentium, čl. 39 - 42.

12) V originále článku se dokument nazývá: „Lebensordnung der Theresianischen Karmelgemeinschaft“, ale jistě jde o tuto Řeholi, jejíž „pracovní překlad“ do češtiny byl zpracován společenstvím sekulárního řádu bosých karmelitánů v Praze v roce 1995. - Pozn. red.

„nejen pro samotné řeholníky, ale i pro mnoho věřících“ (odst. 4). Tyto věřící přijímá řeholní řád „do rodiny řádu“ (odst. 5), avšak ne jako řeholníky, nýbrž jako věřící toho stavu, v němž žijí; jako manžele, diecézní kněze, svobodné laiky: „Z podstaty sekulárních řádů tedy vyplývá, že musejí sloužit [životnímu] stavu, v němž jejich členové žijí, nikoliv jej měnit.“¹³

Z toho všeho plyne: spiritualita Karmelu je cestou dostupnou i pro neřeholníky, může prohlubovat povolání každého stavu v Božím lidu. To ale také znamená, že ke vstupu do třetího řádu je naprosto nutné povolání, ne však právě povolání k řeholnímu životu ve světě, nýbrž povolání k životu podle spirituality Karmelu, tj. povolání k vnitřní modlitbě, k přátelství s Bohem (sv. Terezie od Ježíše), k vědomému vzdání se sebe a postupnému „připodobňování Milovanému“ (sv. Jan od Kříže).¹⁴

Uvážíme-li, že na samém počátku karmelitánského řeholního života stáli laici, kteří ho založili a jako první jej žili, jimž tedy náleží charisma zakladatelů, pak toto koncilem podané objasnění, jež se odrazilo i v církevním zákoníku, znamená návrat k pramenům.

III. Úvahy a perspektivy pro dnešek

Pohled do historie ukázal, že řád jako takový vzešel z laiků a že ačkoliv se přeměnil v řád klerický, připojovali se k němu také laici. Důvodem, proč je to ke Karmelu táhlo, bylo přání najít pro svůj život ve světě duchovní vedení a oporu. Byli přesvědčeni, že spiritualita pěstovaná v Karmelu, jejímž prvním zachycením je karmelitánská řehole, jim to nabízí. „Prodlévání v Boží přítomnosti“, stanovené v klíčové větě řehole: „Dnem i nocí rozjímat o zákonu Páně a bdít na modlitbách“, se stalo životním ideálem také jim.

Co by to mohlo znamenat pro dnešní dobu?

Pro každého z nás jednotlivě tato základní věta řehole znamená stále znovu usilovat o zniternění života, pěstovat vnitřní modlitbu, tedy rozmlouvat s Bohem, který se v Kristu stal člověkem. V tomto pohledu se modlitba musí stát úkonem existenciálním, do něž se člověk nasazuje celý, musí být novou kvalitou života. Snaha žít z nitra či z hlubin víry znamená, že o celém svém životě - o všech nadějích, přáních, úspěších i neúspěších, křížích, utrpeních, otázkách, nejistotách, úzkostech, vinách, hříších atd. - budeme hovořit s vtěleným Bohem jako se svým přítelem, s ním budeme žít a trpět, protože

13) Tamtéž, odst. 6. Německý text zní doslova: „...a nesmějí ho chtít měnit.“

14) Tyto důrazy jsou vlastní tereziánskému Karmelu. Doplíme ještě alespoň zmínkou *mariánský ráz* spirituality Karmelu. - Pozn. red.

o něm víme, že nás miluje a neodtahuje se od nás, ale rozumí nám (sv. Terezie z Avily). To v sobě zahrnuje, protože se jedná o přátelství, vědomé přijetí veškerého odříkání a utrpení, jež mohou právě přátelství a láska vyžadovat. Pak je život smysluplný a plodný díky tomuto existenciálnímu přátelskému vztahu s Kristem (viz podobenství o vinném kmeni a ratoles-tech), a ne díky našim akzivitám a eventuálním úspěchům, i kdyby byly nevím jak „duchovní“.

Pro *karmelské společenství* v určitém místě s jeho společnými akcemi a setkáními to znamená, že jeho hlavním úkolem je, aby se členové společenství vzájemně posilovali na této cestě vnitřní modlitby. Být členem třetího řádu, resp. tereziánského karmelského společenství, tedy také znamená stále znovu přijímat od bratří a sester povzbuzení k této víře v Boží lásku k nám, poněvadž zkušenost učí: připadá nám snazší věřit, že nebe si musíme zasloužit svými vlastními činy a výkony, než že nás Bůh miluje a přijímá takové, jací jsme. Chtěli bychom sami sebe učinit schopnějšími. Třetí řád však není nějakým zvláštním zařízením, sloužícím tomu, abychom na sebe brali a (vítězně) zdolali ještě více cvičení ve zbožnosti a duchovních závazků, nýbrž je společenstvím stejně smýšlejících lidí, které má napomáhat k tomu, aby se prohlubovala a rozmnožovala víra v osobního Boha, víra, že Bůh ve své lásce má na zřeteli každého jednotlivého člověka osobně. V době poznamenané mentalitou zaměřující se na výkon a užitek může tato víra v Boží zdarma danou a našimi zásluhami nezískatelnou lásku snadno zakolísat, takže zbožnost a snaha vést duchovní život se snadno zvrhnou v další přítěž a povinnost. Život v duchu Karmelu, ať už v „institutu Bohu zasvěceného života“, nebo „ve světě“ - podle povolání nezaslouženě přijatého od Boha - má pomáhat čelit tomuto pokřivení radostné zvěsti a chápat ji skutečně jako pomoc v úsilí dobře uspořádat svůj život.

Z tohoto pohledu by se společenství tereziánského Karmelu mohlo posunout blíže tak mnohým hnutím nebo základním společenstvím (Basisgemeinde) v dnešní církvi, jejichž hlavním záměrem je s pomocí evangelia, s pomocí víry v Boha, který mě osobně miluje, lépe poznat všední život a lépe mu dostát. Tak by terciáři tereziánského Karmelu mohli být lidmi zasaženými vírou, že Bůh je miluje, a vzájemně si tedy pomáhat tuto základní výpověď křesťanství žít a poukazovat na ni svým životem - podobně jako František na chudobu, Chiara Lubichová na „Krista v druhých“, Charles de Foucauld na „Krista, který se staví na poslední místo“. Vždy šlo o dané době odpovídající zdůraznění toho, co je v křesťanství to hlavní.

Proč by karmelský třetí řád neměl mít sílu a poslání podnítit dnes něco jako „karmelitánské hnutí“ a sám se jím stát? Duchovním obsahem a úkolem takového hnutí je - právě vůči okolí posedlému výkonem a úspěchem - zvěstovat svědeckým praktického života: Bůh tě miluje takového, jaký jsi, a to ne až tehdy a proto, že ses učinil v jeho očích hodným lásky svými zbožnými činy a výkony! Podnětem a vzorem pro tuto v zásadě starou,

avšak věčně novou víru jsou přítom světcí Karmelu: Terezie z Avily - svěťice přátelství s Bohem i s lidmi; Jan od Kříže - do Boha zamilovaný pěvec a básník; Terezie z Lisieux - dítě šťastné ve své důvěře v Boží milosrdnou lásku.

A nyní také můžeme snadno zodpovědět otázku po apoštolátu členů společenství tereziánského Karmelu. Nejde v první řadě o to mít „svůj vlastní spolek“ a udržovat ho při životě všemožnými aktivitami, nýbrž o to, abychom si každý na svém místě počínali jako lidé žijící ve víře v Boží lásku. V první řadě ve vlastní farnosti, protože ta je místem, kde křesťan normálně prožívá církev v konkrétní podobě. Důležité nejsou ani tak určité jednotlivé skutky apoštolátu, důležitý je samotný základ, z něž vyrůstají. A tímto základem musí být přesvědčení, že Bůh mě miluje takového, jaký jsem. Tímto způsobem se zabrání tomu, že by se skutky apoštolátu zvrhly v mentalitu nároků vůči Bohu a lidem, ale stanou se spíše odpovědí na Boží lásku ke mně. V tomto smyslu volá svatá Terezie: Skutky, skutky chce Pán!

Tak se ozřejmuje, jak život z víry v Boží lásku ke mně vyvádí z omezenosti vlastního i skupinového myšlení a uschopňuje k neuvěřitelné disponibilitě. A víme: kdo ví, že je milován a přijímán, bude široce otevřený pro druhé. V tom může ostatně spočívat příbuznost karmelských terciářů s Marií a její blízkost vůči ní, jež byla zcela připravená a otevřená pro to, co s ní Bůh zamýšlel, jak to dokazuje svými slovy: „Hle, jsem služebnice Páně, staň se mi podle tvého slova!“ Odpovídající sílu a způsobilost oddržela ze svého stálého společenství a života s Bohem, neboť „všechno uchovávala ve svém srdci a rozvažovala o tom“ (Lk 2,19.51). Tento Mariin postoj předznamenává to, co se později mělo stát klíčovou větou karmelské řehole: „Dnem i nocí rozjímat o zákonu Páně a bdít na modlitbách.“ Tak se Maria, od prvního okamžiku své existence Bohem milovaná a omilostněná žena, stala matkou všech lidí, pod jejíž ochranným pláštěm je místo pro všechny. Kdo ví, že je milován, může také milovat ostatní, a co jiného je nebo by měl být apoštolát, než rozdávat lásku, zakoušené od Boha?

Třetí řád by tedy měl být výchozím bodem „karmelského hnutí“? Mnohým by se mohly tyto úvahy a myšlenky zdát nezvyklými. Pohled na dějiny třetího řádu a jeho právní vazby v církvi však takovým představám v žádném případě neprotiřečí, stejně jako jim neodporují ani výroky koncilu a učitelského úřadu církve (v době po koncilu) o postavení a poslání laiků v církvi. Podle mého názoru s tím není spojeno žádné znevážení třetího řádu, nýbrž spíše naopak ocenění a uznání povolání laiků v církvi. A to nepochybně ve větší míře, než tomu bylo v právních i duchovních dokumentech o třetím řádu v desetiletích před koncilem. Nemluvě o tom, že takováto společenství tereziánského Karmelu by mohla o řádovém charismatu vydat svědectví mnohem přesvědčivější.

Terezie z Lisieux a Panna Maria

Sestra M. Milada
od Spasitele světa, OCD

(1. část)

Krátce před svou smrtí, v květnu 1897, Terezie ve své dlouhé básni o 25 slokách vyslovuje, jaké místo v jejím životě zaujímala Panna Maria, napíše svůj mariánský testament. Báseň skládá spontánně, i když se k jejímu sepsání dlouho připravovala, jak svěčuje své sestře Celině:

„Musím ještě, než umřu, některé věci udělat. Vždycky jsem snila o tom, že vyjádřím v písni, co vše mám na mysli, když přemýšlím o Panně Marii.“¹

Zároveň ji však píše i na prosbu své rodné sestry Marie od Nejsvětějšího Srdce, které už Terezie napsala rukopis B. Oba dva texty jsou spolu svázané. Jejich refrémem je: „Miluji tě“.

Jestliže rukopis B je závěti a chvalozpěvem na lásku k Ježíšovi, pak tato báseň vyzpívá „Proč miluji tě, Maria“ (TB 54). Tato dvojí láska je pro ni neodlučitelná. V centru Tereziina života je Ježíš, ale po jeho boku stojí vždy Maria jako jeho Matka. To je její nejvznešenější titul:

„Je více Matka než Královna“² (srov. ŽS 21.8.3/VŽ 117). Jako Matka nám Maria dává Ježíše a nás dává Ježíši. Vše vztahuje k němu, nikdy si nepodružuje své děti pro sebe. Proto nikdy nemůžeme přehnaně milovat Marii, když

1) Srov. Guy Gaucher, Životopis Terezie z Lisieux, Karmelitánské nakladatelství 1997, str. 168. Zkratky použité v tomto článku: Rk A - Rukopis A; AS - Autobiografické spisy; ŽS - Žlutý sešit; VŽ - Vstupuji do života; TB - Tereziiny básně; DT - Tereziiny dopisy; TM - Tereziiny modlitby.

2) Tyto dva tituly nechce Terezie dávat do protikladu, ale zdůrazňuje Mariin aktivní postoj ve vztahu k nám. Královna je ta, již se klaníme, ale matka se o nás stará.

v ní a zároveň s ní milujeme ve všem Ježíše. „Nevěř, že miluješ svatou Pannu příliš, nikdy ji nebudeš milovat dost, a Ježíš bude velmi spokojen, neboť svatá Panna je jeho Matka“ (DT 92).³

Z toho můžeme pochopit, že v Tereziině životě Panna Maria zaujímala význačné místo, i když Terezie nebyla jednoznačně „mariánská duše“, nýbrž duše kristocentrická - a to právě díky jejímu kristocentrismu. Maria je pro ni neoddelitelná od Ježíše. Hovoří o ní 239x, nejvíce v básních (z 54 básní je 8 věnovaných Panně Marii a dalších 16 jí jednou nebo vícekrát zmiňuje), jí věnuje první a poslední básně, první i poslední modlitbu.

Tereziin nový pohled na Marii

Tereziina nauka o Marii je stejně originální jako její pohled na Boha. Jestliže v období zdůrazňování Boží spravedlnosti tato karmelitka objeví primát milosrdenství, stejně tak při zveličování Mariiny mimořádnosti ji Terezie naopak vidí jako malou, prostou a pokornou. Instinktivně se brání všem triumfalistickým kázáním, která ukazují jediné Mariinu velikost a privilegovanost, opírajíce se nejčastěji o apokryfy, které jsou přeplněny zázračností a neobvyklostí. Terezie naproti tomu hledá v evangeliu, které ukazuje Marii v celé její obyčejnosti, blízkou následování. Odhaluje tím největší, kazateli zapomenuté privilegium, výsadu chudoby a malosti, která byla tak charakteristická pro pozemský život Ježíše a Marie. Malost a chudoba jsou srdcem evangelia, jeho pravou realitou.

*Když tvůj život ve svatém evangeliu rozjímám,
odvažuji se hledět na tebe a přiblížit se ti.*

*Není mi těžké věřit, že jsem tvá dcera:
smrtnou a trpící⁴ jako sebe tě vidím (TB 54, 2).*

Díky tomu se Terezie nemusí Marie bát, jsou si podobné ve slabosti. Z toho, jak Marii líčí, můžeme poznat Tereziin ideál svatosti, který mohou následovat všechny „malé duše“.

Z nespokojenosti s tehdejšími homiliemi (Terezie se na smrtelném lůžku přiznává, že se jí nelíbilo ani jedno kázání o Panně Marii),⁵ proto sama měsíc před smrtí předkládá svým sestřám „kázání“, v němž shrnuje vše, co si o ní myslí: „*Jak ráda bych se stala knězem, abych mohla kázat o Matičce Boží. Jedenkrát by mi to bylo stačilo a řekla bych vše, co si o tom myslím.*“

3) Marii Guérinové, 30. 5. 1889.

4) V době své nemoci reaguje na jeden dopis kněze, který tvrdí, že Panna Maria nepoznala ze zkušenosti tělesné utrpení: „Když jsem se dnes večer dívala na svatou Pannu, pochopila jsem, že to není pravda; pochopila jsem, že trpěla nejen v duši, ale i v těle. Hodně vytrpěla na cestách, zimou, horkem, únavou. Častokrát se postila. ...*Ano, ona ví, co je to trpět. ...Ale možná, že je to ode mne špatné chůt, aby svatá Panna znala utrpení? Ode mne, která jí mám tak ráda!*“ (PR 20. 8. 11/Vs 114).

5) Karmel je přítom mariánský řád, takže jich musela slyšet hodně.

Nejprve bych byla vysvětlila, jak málo známe její život: Neměly by se říkat věci nepravděpodobné anebo to, co neznáme; například to, že úplně malá, ve třech letech, šla svatá Panna do chrámu obětovat se Bohu s vroucími a zcela mimořádnými pocity lásky; zatímco ona tam možná šla docela prostě z poslušnosti k rodičům. Proč také říkat, vzhledem k prorockým slovům starce Simeona, že svatá Panna měla od této chvíle stále před očima utrpení Ježíšovo? ‘Meč bolesti pronikne tvou duši,’ řekl jí stařec (Lk 2,35). Nebyla to tedy slova pro přítomnost, vidíte dobře, Matinko; byla to všeobecná předpověď pro budoucnost. Aby se mi nějaká řeč o Panně Marii líbila a prospívala mi, je třeba, abych viděla její skutečný život, ne život předpokládaný; a jsem si jistá, že její skutečný život musel být velice prostý. Ukazují nám ji nepřístupnou; bylo by však třeba ukázat, že je možné ji napodobovat, zdůraznit její ctnosti, říci, že žila z víry jako my, dokázat to z evangelia, kde čteme: ‘Nepochopili, co jim řekl’ (Lk 2,50). A jiné místo, stejně tajemné: ‘Jeho rodiče užasli nad tím, co o něm bylo řečeno’ (Lk 2,33). Tento úžas předpokládá jistě překvapení, nemyslíte, Matinko?

Víme dobře, že svatá Panna je Královnou nebe i země, ale je více Matkou než Královnou a kvůli jejím přednostem není třeba říkat, že zastihuje slávu všech svatých, jako když při východu slunce blednou hvězdy. Můj Bože, jak je to podivné! Matka, která zastíní slávu svých dětí! Já si myslím pravý opak, věřím, že ještě více zvýší zář vyvolených.

Je dobře mluvit o jejích přednostech, ale nemá se mluvit jen o tom a jestli v nějaké řeči se od začátku až do konce musí volat a říkat: ‘Ach, ach!’, je to přehnané! Kdo ví, zdali by s takovou nedošla nějaká duše až tam, že by pocítila jakousi cizost ke stvoření tak výjimečnému a neřekla by si: ‘Jestli je to tak, raději jít do koutečku a svítit tam, jak se dá.’

Co má svatá Panna navíc, je to, že nemohla hřešit, že byla vyňata z prvotní viny, z druhé strany měla však zase menší štěstí než my, protože neměla svatou Pannu, kterou by milovala; a to je taková blaženost navíc pro nás, o jakou blaženost méně je to pro ni! Ostatně ve své písni ‘Proč tě miluji, ó Maria!’ vyslovila jsem všechno, co bych o ní řekla v kázání.“ (ŽS 21.8.3/VŽ 116-117; srov. také ŽS 23.8.9/VŽ 120).

Mariánské události v jejím životě

Tento Tereziin pohled na Marii je výsledkem nejen jejího hlubokého meditování Písma, ale i osobní zkušenosti. Pro celou Martinovu rodinu byla typická důvěrná úcta k Panně Marii; všechny děti dostaly její jméno. Socha Panny Marie (dnes známá jako „Panna Maria úsměvná“) byla centrem domácí liturgie, rodiče i děti se před ní scházeli ke společné modlitbě. V květnu byla obklopena spoustou zeleně a květů.

Zelie Martinová vděčila Panně Marii za zvláštní vnuknutí ohledně výroby alençonských krajků a též za uklidnění po smrti malé Helenky. Tehdy cítila výčitky svědomí, jestli její dcerka kvůli ní netrpí v očistci, protože k ní

nezavolala zpovědníka, když ta krátce před smrtí maličko zalhala. Obrátila se k Panně Marii a uslyšela tajemný hlas: „Je tady, vedle mne!“⁶ Tuto svou intimní zkušenost matka Zelig jistě předávala svým dětem. Ludvík Martin zase v dobách vážných nemocí svých dětí často chodíval na poutě do různých mariánských svatyní, aby tam vyprosil jejich uzdravení. Obzvláště jeden kostel je těsně spojený s Martinovou rodinou - a to chrám Panny Marie Vítězné v Paříži. Díky modlitbě v něm si Terezčin otec i strýc zachovali víru v době studií v tehdy už zesvětštělé Paříži. Tento chrám byl později těsně spojen i s Tereziiným životem. Panně Marii Vítězné věnovala karmelitka i jednu ze svých básní, v níž prosí za svého bratra misionáře (TB 35).⁷ Rodinná atmosféra tedy ovlivnila i poslední z Martinových dcer, Marii Františku Terezií. Už po první zpovědi v pěti a půl letech psala: „Vzpomínám si, že první ponaučení, kterého se mi dostalo, mě vyzývalo k pobožnosti k svaté Panně. Předsevzala jsem si, že zdvojnásobím svou něžnost k ní“ (Rk A 16v/AS 43).

Avšak událost, která zásadně poznamenala její vztah k Panně Marii, byla smrt maminky. Tak Terezie ve čtyřech a půl letech ztrácí pocit bezpodmínečného přijetí, bezpečí a tepla domova. Celých deset let bude Terezie prožívat tuto bolestnou ztrátu a zároveň hledat novou vnitřní jistotu a ochranu. Maličká se sice na čas upne na svou sestru a „druhou matku“ Pavlínou, ale i tu ve svých devíti a půl letech ztrátí.

Úsměv svaté Panny

Terezie poznává, že každý lidský vztah je křehký a narušitelný. Jistotu a bezpečí proto stále víc začíná hledat ve vztazích nadpřirozených, které ji nemohou zklamat. Už v sedmi letech si píše do modlitební knížky: „Blahoslavená Panna je moje matka a malé děti se obvykle podobají své matce.“⁸ Ale hluboká rána, vzniklá matčinou smrtí a později ještě více prohloubená odchodem Pavlínou, ze které dívka až onemocní „zvláštní chorobou“, musí být vyřešena nebeským zásahem. Když už si příbuzní nevědí s Terezií rady, nechávají sloužit devět mší svatých u Panny Marie Vítězné v Paříži. A jsou vyslyšeni: „Když ubohá Terezia nenalézala žádnou pomoc na zemi, obrátila se také k nebeské Matce. Prosila ji z celého srdce, aby se nad ní ustrnula. Najednou se mi svatá Panna zjevila krásná, tak krásná, že jsem nikdy nic tak krásného neviděla. Její tvář dýchala dobrotou a nevýslovnou něhou.“

6) Srov. Pierre Descouvemont, Helmuth Nils Loøse - Terezie a Lisieux, Karmelitánské nakladatelství 1997, str. 18.

7) Je to báseň Naší Paní Vítězné, Královně panen, apoštolů a mučedníků. Terezie ji napsala 16. 7. 1896 pro sebe a P. Roullanda. Řeholní kongregace, jejímž byl členem, vzývala Pannu Marii těmito tituly a on sám v chrámu Panny Marie Vítězné v Paříži sloužil jednu ze svých prvních mší.

8) Jamart 274.

Ale co mi proniklo až do hloubi duše, byl „úchvatný úsměv svaté Panny“. Tehdy všechny mé strasti zmizely, z více mi vytryskly dvě velké slzy a stékaly mi tíše po lících. Ale byly to slzy nezkalené radosti.“ (Rk A 30r/AS 66). Je to jedna z mála mimořádných Tereziiných mystických milostí.⁹ Celý život bude Maria díky této příhodě pro Terezií především Pannou úsměvu, Matkou, která jí zjevuje ve všech zmatcích a nejistotách nebeskou přízeň a ochranu. Proto i před smrtí, v době velkých pokušení proti víře, touží Terezie po tomto úsměvu a shrnuje pod něj obsah svého života od počátku do konce: „Z rána mého života *ses na mne usmála*: / *přijď* a *usměj se na mne, Matko, už je večer!*“ (TB 54, 25). Vnitřně Marii úsměv pocítí i v den prvního svatého přijímání:¹⁰ „*Odpoledne jsem to byla já, kdo přednesl úkon zasvěcení svaté Panně. Bylo docela spravedlivé, abych mluvila jménem svých družek k nebeské Matce já, která jsem byla v tak útlém věku zbavena své matky pozemské!... Vložila jsem do toho celé své srdce, když jsem k ní mluvila, když jsem se jí zasvěcovala, jako dítě, které se vrhne do náručí své matky a prosí ji, aby nad ním bděla. Zdá se mi, že svatá Panna se jistě podívala na svou květinu a usmála se na ni. Což právě ona ji neuzdravila svým viditelným úsměvem?*“ (Rk A 35v/AS 77).

Uzdravení ale není definitivní. Tím se stane až o vánoční noci roku 1886 a najde své konečné potvrzení v kostele Panny Marie Vítězné. Do té doby má Terezie výčitky svědomí, že o této zkušenosti, kterou chtěla udržet jako své tajemství, mluvila (srov. Rk A 31r/AS 67-68). Reakcí na to je i první psaná modlitba: „*Má dobrá svatá Panno, učíte, aby se vaše malá Terezie už nikdy víc netrápila*“ (TM 1).¹¹ Teprve návštěva pařížského chrámu před poutí do Říma jí po čtyřech a půl letech přinese pokoj: „*Ach, co jsem pocítila u jejích nohou, nemohla bych vypovědět. Milosti, které mi udělila, mě tak hluboce dojal, že jenom slzy prozrazovaly mé štěstí jako v den mého prvního sv. přijímání. Svatá Panna mi dala pocítit, že opravdu ona se na mne usmála a uzdravila mě. Pochopila jsem, že bdí nad mnou, že jsem její dítě, a proto že jí mohu říkat už jen 'Maminko', neboť se mi to zdálo ještě něžnější než název 'Matka'.*“ (Rk A 56v-57r/AS 120).

Takovým způsobem, teď už bez jakýchkoli mimořádných znamení, Terezie hluboce zakouší Mariinu lásku a odpovídá na ni celou svou láskou dětinou. Tato láska, která si volí „Maminku“ na rozdíl od „Matky“, není v žádném případě něčím sentimentálním či infantilním. Je to podobná zkušenost, jako když později nazve Boha svým „tatínkem“. Tehdy pochopí celou Ježíšovu lásku k Otci, s níž ho nazývá „Abba“.

9) Bylo to v neděli na slavnost Sslání Ducha svatého, 13. 5. 1883.

10) 8. 5. 1884.

11) Modlitbu napsala Terezie někdy v červnu 1884.

12) 12. 4. 11. 1887.

JAN Z JENŠTEJNA – svědek víry i dnes po 600 letech?

P. Gorazd Cetkovský, O. Carm.

Když 17. června roku 1400 v Římě zemřel Jan z Jenštejna, někdejší pražský arcibiskup, poctěný později ze strany papeže čestným titulem latinského patriarchy alexandrijského, jeho významní současníci ve vlasti i v cizině ctili jeho památku s velkou vážností a někteří, zdá se, vzhlíželi k možnosti jeho budoucího blahověštění. Bouřlivé události následujících desetiletí husitských válek a jejich důsledky však odvedly pozornost české církve úplně jiným směrem.

Nechci zde uvádět životopis Jana z Jenštejna. Můžete si jej vyhledat např. v knize *Bohemia sancta*, kterou vydala Česká katolická charita v roce 1989 a která je snadno dostupná asi ve většině farních knihoven nebo soukromých knihoven kněží. Z této knihy jsme si jej i četli u stolu během letošních exercicií. Ale mohli byste právě tak vzít do ruky i *Přehled církevních dějin českých* od Dr. Jaroslava Kadlece či jiné prameny. Zmínky o Janu z Jenštejna najdete také v dílech o sv. Janu Nepomuckém, protože sv. Jan byl generálním vikářem, tedy blízkým spolupracovníkem právě tohoto arcibiskupa. I mučednická smrt Jana Nepomuckého těsně souvisí s jeho věrností arcibiskupovi. A nechybělo mnoho, aby Václav IV. pomohl k mučednictví samotnému Janu z Jenštejna.

Nebudu tedy uvádět životopis Jana z Jenštejna. Ale rád bych se s Vámi podělil o svědectví, kterým ke mně životní příběh tohoto muže promluvil i přes odstup šesti staletí. Toto svědectví se týká několika hodnot.

Především jde o hluboký vztah k eucharistii. Jan z Jenštejna sám osobně žil intenzivní eucharistickou zbožností a také jako pastýř církve ji šířil. Napsali papež Jan Pavel II. při přípravě oslavy Velkého jubilea: „Rok 2000 bude hluboce eucharistickým rokem...“¹ můžeme v rámci slavení jubilea vtělení s vděčností i hrdostí vzpomínat na pražského arcibiskupa, který v době vrcholného středověku dovolil i laikům přijímat eucharistii často, třebas i denně. A stojí za pozornost - nejen pro milovníky historie, ale i pro praktický duchovní život - že přitom nešlo o izolovanou osobní iniciativu Jenštejnovu, ale že tu jako pastýř podpořil a svou autoritou zaštitil širší reformní hnutí, které tehdy v české církvi proudilo. Podrobněji o tom psal Ondřej M. Petrů, OP ve své studii *Nejkrásnější květ českého reformního hnutí ve 14. století*.² I my dnes vděčně přijmeme moudrá slova kazatele reformy Matěje z Janova:

1) *Tertio millennio adveniente*, čl. 55.

2) Vyšlo ve sborníku: *Se znamením kříže*, Křesťanská akademie, Řím 1967, str. 145-151.

„Ve vztahu k častému přijímání možno pozorovat v duši svatý zápas pokory a lásky: pokora od přijímání zrazuje, ukazující na lidskou ubohost a hříšnost, láska zase spoléhá na nesmírnou Ježíšovu dobrotu a jeho milosrdenství. Pokora se bojí věčné záhuby za tu opovázlivost, láska však tvrdí opak, že právě ten přijde do nebe, kdo bude často přijímat. Ale v tomto svatém souboji musí zvítězit láska, paní všech ctností, takže - podle slov Písma - láska ven vyžene bázeň.“³

Pán odměnil svého služebníka arcibiskupa Jana tím, že jej přijal před svou tvář právě ve svátek Božího Těla roku 1400.

Druhým výrazným rysem duchovního života Jana z Jenštejna je jeho mariánská zbožnost. Projevila se nejen vroucím vztahem k roudnické madoně, ale také řadou Jenštejnových latinských básní, které složil pro modlitbu officia o různých mariánských svátcích. Nejznámější je jeho podíl na zavedení svátku Navštívení Panny Marie, ale pro nás karmelitány může být zajímavé, že kromě prosazování tohoto a jiných mariánských svátků, na diecézní synodě roku 1385 nařídil slavit u nás svátek Panny Marie Sněžné a složil k němu celé officium. Nakolik v té souvislosti byl arcibiskup Jan v kontaktu také s pražskými karmelitány, jejichž kostel nesl titul právě Panny Marie Sněžné? Na takovou otázku musí dát odpověď odborníci historikové.

Nás může obohatit Janovo přesvědčení, že vztah k Marii (ale i k Bohu, k druhému vůbec), má-li být živý, musí se přirozeně vyjadřovat konkrétními vnějšími projevy. A ne jednorázově, izolovaně, ale nejlépe v určité pravidelnosti, rytmu a v určité návaznosti. Tak jako se každoročně opakují a v průběhu liturgického roku se doplňují a váží na sebe jednotlivé mariánské památky a svátky. A tu snad může být na místě zopakovat, co jsme zmínili jednou při exerciciích: zdá se, že církevním rokem žijí dnes vnímavěji pouze starší věřící, na mladší generace bohužel jako by to byl přílišný

3) Tamtéž, str. 149.

nárok. A přitom se prožíváním církevního kalendária každému z nás nabízí krásný prostor pro osobitý přístup k Bohu a pro „vynálezavost“ lásky, objevující a pojímající šíři i hloubku tajemství spásy, bohatou výmluvnost tichého Mariína života, mnohotvárnost příkladu světců i celou pestrou rozmanitost našeho vlastního života - abychom jej v celé této proměnlivosti otvírali síle přítomnosti Boží.

Ale kromě toho můžeme skrze setkání s mariánskou zbožností, jak je předkládána Jenštejnými životopisci, být vedeni k přemýšlení o nejhlubších kořenech našeho vlastního vztahu s Marií. Píše-li Vilém Bitnar ve svém dílku⁴ že Jenštejn se tak vroucně obracel k Marii proto, že se neodvažoval obrátit se ve své modlitbě ke Kristu, může toto vysvětlení pocházet od V. Bitnara samotného a pramenit tedy ze zbožnosti první poloviny našeho století, ale pravděpodobněji jde o sdělení převzaté z Janových životopisů starších, snad od Petra Klarifikátora, tedy být výpovědí pisatele ze 14. století. V každém případě my dnes záměrně usilujeme mít co nejbezprostřednější vztah ke Kristu, o němž vyznáváme, že z lásky k nám přijal naše lidství a stal se naším bratrem; pak tedy ani naše spojení s Marií nemůžeme podkládat takovým důvodem, jaký zmiňuje Jenštejnův životopisec. Náš vztah k Marii vyrůstá z jiných kořenů. Z jakých?.. Takto se ptát a usilovat dát sami sobě odpověď bude pro nás vždy požeňané. Jenštejnův přístup nás pro to „načal“.

Na oba zmíněné důrazy, jak eucharistický, tak mariánský, bylo v tehdejší situaci církve a křesťanské Evropy vlastně pohlíženo jako na prostředky k záchraně! Před zkázou, která se šířila díky rozkoľu v církvi. Roztržení křesťanstva ve dva tábory pod dvěma papeži církev vnitřně rozleptávalo, stávalo se záminkou pro ctižádostivé ambice a prospěchářské chytračení jednotlivých feudálů i duchovních a vhnělo do malomyslnosti mnoho věřících, protože se nerýsovaly vyhlídky na odstranění pohoršení. Jan z Jenštejna se po propuknutí schizmatu postavil jednoznačně na stranu římského papeže Urbana VI. a nedbal na to, že se mu z Říma nedostávalo vždy vděku. Nenechal se odradit ani liknavým postojem krále Václava IV. či vzdorem té části českého duchovenstva, které stálo při vzdoropapeži. Usiloval o poslušnost vůči papeži Urbanu VI. a prosazoval respektování své autority arcibiskupa. Právnem se můžeme ptát, co ukazuje toto Janovo svědectví nám dnes, kdy biskupové upozorňují na polarizaci v naší církvi, kdy semknutost a solidarita stádečka věřících pověstná z dob tlaku totality zůstává vzpomínkou, kdy výkyvy jednotlivých osobností či skupin „doprava“ i „doleva“ jsou vystavovány na svícen a o mnohé z nás se pokouší pocit zmatku a znechucení. Jenštejn je příkladem úsilí o jasný, statečný postoj a o respektování autority v církvi.

4) V. Bitnar, Jan z Jenštejna. Mariánský a eucharistický horlitel české gotiky, Olomouc 1938.

Mimoto považuji za povzbudivé - i když to může znít překvapivě - čteme-li v jeho životopise (a životopisci takové věci nepřiznávají příliš ochotně), že ve hře tehdy byla také Jenštejnova neobratnost v jednáních, jeho přílišná strohost, nedostatek zdravé diplomacie. Tak Jenštejn nedokázal jít ve stopách svého velkého předchůdce arcibiskupa Arnošta z Pardubic, zůstal nakonec opuštěn nejen králem a jeho přívrženci, ale také většinou duchovenstva i klášterů, které se tak usilovně snažil přivést k reformě. Kdo z nás alespoň tu a tam nezakoušíme tentýž náraz na vlastní nešikovnost, kterou sami maříme výsledky svého úsilí? Při práci ve farnosti, při výchově dětí... Jiný prvek Jenštejnova svědectví pro nás vidím v jeho konverzi a následném životě veliké askeze. I když jsou nám tu pravděpodobně vykresleny rysy, které soudobí životopisci záměrně zesilovali: radikální změna po světáckém údobí života a skutky tvrdého sebezapírání (popsané s podrobností nahánějící strach), a tedy dramaticčnost těchto líčení budeme zmiřňovat, přece zpráva o Janově obrácení vlivem těžké nemoci, zvěsti o tragické smrti arcibiskupa magdeburského a myšlenky na věčnost promlouvá zcela srozumitelně a podmanivě i k člověku dnešní doby. A Janova asketická přísnost (jež samozřejmě souvisí s celým tehdejsím pohledem na člověka, cenu lidského života, utrpení atd.) nás - soudím - přivádí k hlubšímu zamyšlení nad významem askeze pro křesťanský život vůbec, tedy nad rámcem jedné určité historické doby, a tak i pro postmoderní dnešek. A snad nás zmínky o Janově přísnosti mohou přivést i k tomu, že aniž bychom chtěli obhajovat extrémní praktiky středověké askeze, přistihujeme sami sebe dnes v opačném extrému. Jde o téma hodně citlivé, mohli jsme se setkat každý s jinými přeháněnými a být tím zasazení, naše názory mohou být různé a možná potřebujeme ještě třibení dialogem s druhými nebo konfrontací s novými situacemi... Ale již v této chvíli jsem vděčný za to, že nám Jan z Jenštejna svou radikální otázkou sebezáporu vůbec staví před oči. Jeho pevnost je mi vzpruhou jít statečně do mých zápasů.

Poslední podnět, který bych chtěl připomenout v souvislosti s výročí Jana z Jenštejna, představuje Janovo spojení s roudnickým klášteřem augustiniánů a s duchovním vanutím, jež se odtud šířilo také do jiných klášterů a zemí. Po svém uzdravení z těžké nemoci sem arcibiskup Jan přišel požádat o duchovní vedení a jeho konverze tady pokračovala. Duchovní vedení a zázemí v roudnickém klášteři opravdu našel a převor Petr Klarifikátor po Janově smrti také sepsal jeho životopis. Častěji už bylo badateli poukázáno na to, že proslulá devotio moderna - „moderní zbožnost“, která ve 14. a 15. století z Nizozemí obohatila celou Evropu a jejímž nejcennějším plodem je „zlatá knížka“ Následování Krista od Tomáše Kempenského, sahá svými kořeny nejpravděpodobněji až do českého augustiniánského prostředí. „Jistou podobnost ukazuje Následování Krista i s duchovními spisy Petra Klarifikátora († po r. 1402), roudnického převora a duchovního vůdce arcibiskupa Jana z Jenštejna.“⁵

Budete-li tedy souhlasit, může nám výročí Jana z Jenštejna být příležitostí také k tomu, abychom se s novým očekáváním vrátili - ať již krátkým zalistováním nebo opětnou souvislou četbou - k duchovnímu bohatství útlé knížky Tomáše Kempenského. Jestliže ti, kdo v dobách před námi usilovali žít pro Boha a s Bohem, nazývali Následování Krista „zlatou knížkou“, chtěli tím vyslovit asi především to, jakou cenu pro ně tato knížka měla, kolik jim dala. Ale důležitou vlastností zlata je právě to, že jeho hodnota ani po čase neklesá, nepodléhá zkáze a rzi. Nanejvýš na ně sedá prach, ale s tím si lze snadno poradit. Potěšilo mne, když Následování Krista mluví jasně a jadrně i o těžkostech, které my prožíváme jako bolesti naší doby a s nimiž zápasit je pro nás natolik obtížné, až máme sklon se domnívat, že naši předchůdci o něčem takovém nemohli mít ani ponětí... P. Ulrich Dobhan v článku, který otiskujeme v tomto čísle našeho časopisu, mluví o tom, že mentalita naší současnosti se zaměřuje na výkon a užitek. Připojme k tomu slova Tomáše Kempenského.

„Lidé se ptávají, kolik kdo vykoná; nedbají už tolik na to, z jak čistého podnětu jedná. Zkoumá se, zdali je udatný, bohatý, krásný, schopný, nebo dobrý spisovatel, dobrý zpěvák, dobrý pracovník; ale mnohdy se pomíjí, jak je prostomyslný, jak trpělivý, mírný, zbožný a vnitřně plný. Přirozenost dbá o zevnějšík člověka, milost se obrací k jeho nitru. Ta první se často mylí, ta druhá doufá v Boha, aby nebyla zklamána.“⁶

My karmelitáni bychom neměli přehlížet, jak velký význam mělo Následování Krista pro sv. Terezii z Lisieux. Říká se, že je uměla téměř z paměti, podle jejích vlastních slov představovala tato knížka spolu s Písmem nejvlastnější pramen pro její duchovní život, a to i ve chvílích vyprahlosti.

„Kolik světla jsem načerpala ze spisů našeho sv. otce Jana od Kříže!... Ve věku 17 a 18 let jsem neměla jinou duchovní potravu. Ale později ve mně všechny knihy zanechávaly vyprahlost, a dosud jsem v tomto stavu. Když otevřu knihu sepsanou duchovním autorem (i tu nejkrásnější, nejdojemnější), ihned cítím, jak se mi svírá srdce, a čtu, takřka aniž tomu rozumím..., nebo když rozumím, mysl se mi zastaví a nemůže rozjímat... V této nemožnosti mi přicházejí na pomoc Písmo svaté a „Následování“. V nich nalézám solidní a zcela čistou potravu. Ale nade všechno mě udržuje ve chvílích vnitřní modlitby evangelium. V něm nacházím všechno, co potřebuje má ubohá duše. Odhaluji v něm stále nová světla, skrytý a tajemný smysl...“⁷

5) Tomáš Kempenský, Následování Krista, přeložil Josef Pernikář, Křesťanská akademie, Řím 1969, předmluva.

6) Tamtéž, kniha třetí, XXXI, 5, str. 156.

7) Sv. Terezie z Lisieux, Autobiografické spisy (Dějiny duše), Nakladatelství tiskárny Vimperk, 1991, str. 170.

A snažíme-li se, aby letošní rok byl „rokem hluboce eucharistickým“, pak také připomeňme, že celá čtvrtá kniha Následování Krista pojednává *O svátosti oltářní*. Poznáváme-li, jak nám prospívá připravovat se na mši svatou a na svaté přijímání samostatnou osobní modlitbou, jak požehnané je pro nás setrvat potom v důčinnosti, pak v Následování Krista můžeme pro tuto svou osobní modlitbu najít cennou potravu.

Uvedme na závěr znovu slova Jana Pavla II.:

„Veliká pocta, kterou všechny církve vzdají Kristu na prahu třetího tisíciletí, bude demonstrací všemohoucí přítomnosti Vykupitele skrze plody víry, naděje a lásky v mnoha mužích a ženách všech národů, kteří následovali Krista v rozmanitých povoláních křesťanského života.“

V české církvi k tomuto zástupů svědků patří také muž, který tak těsně krácel ve stopách sv. Vojtěcha - arcibiskup Jan z Jenštejna.

NABÍDKA

V Karmelitánském nakladatelství právě vyšel

ZPĚVNÍK ke kazetě ODEVZDANOST

Písňe sv. Terezie od Dítěte Ježíše a svatě Tváře. Cena 39 Kč.

Z obsahu:

Píseň na dnešní den

Jen z Lásky žít

Kdo má Ježíše, má všechno

Glosa o Božském

Dítě, ty mé jméno znáš

Opadaná růže

Lilie uprostřed trní

Chvalozpěv na Boží tvář

Proč miluji tě, Maria

Žízeň po Lásce

Odevzdanost

Věčná píseň zpívaná

již ve vyhnanství

PROČ MILUJI TĚ, MARIA

Maria, chtěla bych zpívat, proč miluji tě proč při tvém jménu se mé srdce rozplesá a proč se nevylekám, pomyslím-li skrytě na velikost, kterou ti dala nebesa. Kdybych o velebné tvé krásce rozjímala o kráse zářivé, jež předčí světlu jas, pak bych se uvěřit, že jsem tvé dítě bála a oči před tebou klopila pro úžas.

Dítě má touhu Matce projevovat něhu,
chce, aby sdílela radost i bolest s ním.
Tys, Matko, plakala pro mne na cizím břehu,
abys mě uvítala štastným objetím,
když podle evangelií a mám na mysli tě,
tu odvážím se být blízko docela
a není nesnadno chápat, že jsem tvé dítě,
jak já jsi znala smrt, jak já jsi trpěla.

Když anděl z nebe ti nabízí stát se Matkou
vševládnoucího Boha, vidím tajemství,
ty dáváš přednost před tou výzvou hořkosladkou
pokladu nezměrnému, jímž je panenství.
Chápu, že duši tvou, Neposkvěná Panno,
nad pobyt v nebesích si zamiloval Pán,
že sladké, pokorné tvé duši bylo dáno
pojmouti Ježíše, ten Lásky Océán!...

Má milovaná Matko, ačkoliv jsem malá,
Všemohoucího mám, jako ty, v objetí.
Proč by se moje slabost strachovala,
vždyť poklad matky vždycky patří dítěti.
A já jsem tvoje dítě, Matko moje milá,
což nepatří mi ctnost, síla a láska tvá?
A když mi do srdce vstoupí Hostie bílá,
Tu Ježíš myslí, že u tebe spočívá!...

Již brzy rajský zpěv slyšet mi bude přáno,
již brzy uvidím tě v krásných nebesích.
Ty, jež jsi s úsměvem vítala moje ráno,
přiď, Matko, s úsměvem i v stínech večerních.
Teď už se nebojím tvé slávy ani skrytě,
s tebou jsem trpěla a toužím nyní jen,
Maria, na tvém klíně pět, proč miluji tě
a opakovat ti, že jsem tvým dítětem!...

KARMEL - časopis pro duchovní život

Vydává Českomoravská generální delegatura řádu karmelitánů v Kostelním Vydrří.

Odpovědný redaktor P. Gorazd Cetkovský O.Carm.

ISSN - KARMEL 1210 - 499X

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou s. p., ředitelstvím odštěpného závodu
Jižní Čechy v Českých Budějovicích, j. zn.: P - 1911 / 97 ze dne 9. dubna 1997.